

ВІДГУК

проф. Голубовської І. О.

**на автореферат дисертації Беляєвої Анастасії Вікторівни на тему
"Концепт ОСВІТА в англійській, французькій, українській та російській мовах",
поданої на здобуття наукового ступеня
кандидата філологічних наук зі спеціальності 10.02.17 –
порівняльно-історичне і типологічне мовознавство
(Донецьк, 2012)**

Вже трюїзмом стало твердження про те, що на межі століть і навіть тисячоліть відбулася глибоко мотивована багатьма зовнішньо- та внутрішньомовними чинниками зміна базисної науково-лінгвістичної парадигми, коли системно-структурна парадигма поступилася місцем парадигмі антропологічній, яка повернула людині протагорівський статус "міри всіх речей", знову поставивши її у центр Світобудови. Лінгвістичним пошукам новітнього, постструктуралістичного періоду, притаманною є готовність і прагнення до врахування (встановлення, опису й аналізу) дедалі ширшого кола стосунків, що поєднує дійсність, мову та свідомість. При цьому постає нагальна потреба "аналітичного синтезу" підходів до вивчення мовної семантики та семіотики, вироблених у межах попередньої, суто структуралістичної і новітньої, антропоорієнтованої мовознавчих парадигм.

Про те, що авторці вдалося слушно поєднати два підходи – структурно-описовий та концептуально-когнітивний, свідчить насамперед комплексний набір методів, який шановна Анастасія Вікторівна успішно використовує у практиці свого лінгвістичного аналізу (див. с. 2 автореферату).

Особливої значущості у нашому глобалізованому світі набирає зіставний аспект вивчення результатів мовної категоризації та концептуалізації дійсності у форматі вербалізованих концептів, цих "пресловутих" згустків культури у свідомості людини. Пані А. В. Беляєва об'єктом свого дисертаційного дослідження обирає один із ключових концептів культури сьогодишнього інформаційного суспільства, концепт ОСВІТА, і подає його аналіз на матеріалі чотирьох мов: двох західноєвропейських (англійська, французька), та двох східноєвропейських (українська, російська). На безумовне схвалення заслуговує обрання такого "квазіуніверсального" концепту, котрим виступає концепт ОСВІТА, в якості об'єкта зіставно-типологічного вивчення під лінгвокультурологічним кутом зору.

Вражає емпірична база дослідження – картотека, що містить 5570 лексичних одиниць з пропорційним представленням по мовах, дібрана як на основі парадигматичного, так і синтагматичного, навіть корпусного, підходу до її створення.

У першому розділі розглядаються теоретико-методологічні засади опрацювання концепту ОСВІТА; окреслюється дослідницька рамка дисертаційної роботи.

Другий розділ присвячено аналізу структури концепту ОСВІТА в англійській, французькій, українській та російській мовах, який передбачає дослідження його раціонально-логічного, образного, асоціативного та ціннісного компонентів. На особливе схвалення у межах цього розділу (як можна твердити на основі вивчення автореферату дисертації) заслуговує дослідження асоціативно-метафоричної складової, яка постає крізь моделі концептуальної метафори (ОСВІТА є жива природа, ОСВІТА є природний об'єкт, ОСВІТА є фізичний об'єкт, ОСВІТА є абстрактне по-

няття тощо). Дисертантка протягом усієї роботи подає кількісне співвідношення вербалізованих компонентів структури концепту ОСВІТА в мовах зіставлення, що дозволяє їй дійти дуже вагомого висновку у підрозділі 2.5., коли зіставляються вербалізації образів-схем ядра студійованого концепту в таксонах Т. Clausner, W. Croft (процес, об'єкт, частина-ціле). Мається на увазі культурологічно заангажований висновок про те, що "ядро концепту ОСВІТА в англійській та французькій мовах складає **образ-схема процес...**, а в українській та російській мовах – **образ-схема об'єкт**" (с. авт. 12), який у форматі Висновків дає достатні підстави авторці кваліфікувати концепт ОСВІТА як **ціннісний концепт-ціль** в українській та російській лінгвокультурах та **ціннісний концепт-засіб** в англійській та французькій лінгвокультурах (life-long education!) (с. авт. 15).

Третій розділ роботи, хоч і базується на рівні когнітивному (виділення сімох тематичних блоків у концептополі ОСВІТИ), все-таки тяжіє до вербально-семантичного рівня аналізу, з чим логічно пов'язуються подані семасіологічні та ономазіологічні характеристики вербалізаторів концепту ОСВІТА у чотирьох досліджуваних мовах. Саме у рамках цього розділу повністю реалізується суто зіставний модус рецензованого дослідження у термінах еквівалентності, часткової еквівалентності та безеквівалентності, основні параметри якого було свого часу запропоновано проф. Володимиром Миколайовичем Манакіним.

Як видається, авторці вдалося виконати цілісне, струнке, логічно вивірене дослідження, процедурна схема та метамова якого, безумовно, є вагомим внеском у розбудову сучасної зіставної лінгвокогнітивістики, лінгвоконцептології та лінгвокультурології.

Щодо зауважень (без яких можна було б у даному випадку обійтися, якщо б не данина жанру), відзначимо, що лінгвокультурно орієнтоване дослідження завжди тяжіє до аналізу внутрішньої форми та історії становлення і формування принаймні імен концепту (англ. *education* (1588 р.), франц. *éducation* (1495 р.) походять від латинського *educāre* – виховувати, навчати, у свою чергу похідного від *ducere* – вести за собою; пор. рос. образование ← образовывать: "улучшать духовно, придавать наружный лоск, приличное, светское обращенье" за словником В.І. Даля; це новотвір Л. Толстого). Як видається, у даному випадку діяхронія тільки підтверджує одержані дисертанткою у синхронії дані та її висновки щодо різних ціннісних складових (засіб ↔ ціль) концепту ОСВІТА у західноєвропейських та східноєвропейських лінгвокультурах. Окрім того, на с. 7 авт. не зовсім доречними видаються вербалізовані лексемами англійської мови негативні образи відсутності "освіти в поведінці" (*claw* – "дряпати кігтями", *tear (hair)* – "рвати волосся").

Проте, звичайно, ці міркування аж ніяк не применшують значимості рецензованої дисертаційної роботи А. В. Беляєвої, яка виконана на високому науковому рівні у дусі ідей школи контрастивних лексико-семантичних та лексикологічних досліджень доктора філологічних наук, професора В. М. Манакіна, та повністю відповідає вимогам Департаменту атестації кадрів МОН, молоді та спорту України.

Авторка цього дисертаційного опусу, безсумнівно, заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.17 – порівняльно-історичне і типологічне мовознавство.